

O după-amiază cu Anavi Ádám

- omul, poetul, gânditorul

De Getta Neumann

După ce am urcat 5 etaje, Luci și cu mine ne-am tras răsuflarea, ne-am făcut curaj și am sunat. Ne-a deschis prompt profesorul Frucht, zis Pifta, alias poetul Anavi Adam. În câteva minute, ne-am uitat sfiala și, printre râsete, am servit o cafeluță și un coniac la îndemnul lui: *Turnați, turnați, cu vârș și îndesat! , după zicala Reggel konyak, délbe konyak, ettől vagyunk mozgékonyak, rugékonyak!* (Dimineața un coniac, la prânz un coniac, de asta suntem vioi și sprinteni!). Priveam cu oarecare teamă cum Anavi, 99 de ani, se îndreaptă cu pas vioi spre bucătărie, se clatină ușor, se mai sprijină de un perete, de un dulap, de o ușă, dar ajunge voios la țel.

Era în mai, în anul 2008, când, împreună cu Luciana Friedmann, pe atunci ziaristă și colaboratoare la Comunitatea Evreilor din Timișoara, în prezent președinta ei, ne-am hotărât să-l rugăm pe aclamatul poet timișorean să stea de vorbă cu noi. Au fost să fie două ore de glume și de cugetări, de filosofie și de ghidușii, de poezie și de reflecții asupra vieții.

Am început cu întrebarea de importanță cu totul minoră, dar care preocupase o sumedenie de foști elevi: **De unde vine porecla Pifta?** *Am să va spun. E nemaipomenit de interesant. Am sosit la Timișoara ca profesor într-un internat, cu toate că eram profesor de filosofie. Erau*

acolo tot felul de copii, din Dej, Maramureș, Cernăuți, Moldova... Cei mai mari derbedei erau din București, mai ales unul, un băiețel. A venit secretara școlii să-mi predea niște bani. Derbedeul ăla mic ne-a văzut și a strigat: Francisc Frucht e pește! Știți ce-i aia "pește"? Un gigolo, un întreținut. Eu pe atunci nu știam ce-i aia "să fii pește". Apoi, "pește" a devenit "Pișta" care a devenit Pifta, pentru că eu cam sâsâi, cu toate că vorbesc mai deslușit decât unii actori. Doar la sfârșitul anului am aflat că mă cheamă așa. S-a lipit de mine.

De unde vine Anavi Adam? Am fost de părere că numele unui poet de limba maghiară trebuie să fie ușor de pronunțat pentru un ungar. "Gyümölcs" (Frucht) nu mergea, dar numele de fată a mamei a fost Traub, "strugure", în ebraică "anav", iar "hanavi" înseamnă "profetul". "Adam" este "om", dar în rădăcină sunt și cuvintele "sânge" și "pământ". Anavi Ádám sună bine.

Foștii elevi de la Liceul Israelit vă amintesc cu admirație și drag. Acolo am devenit profesor. Aveam 27 de ani, când am fost dat afară de la Liceul Piarist, în urma măsurilor antievreiești. Era o mare diferență între cele două licee. La Zsidlic (Zsido Lyceum), copiii puneau mereu întrebări, începea o discuție între profesori și elevi. Dezbăteam, analizam, petreceam și timpul liber împreună.

Elevilor nu le era frică de profesori? Nu, nici urmă. Cu toate că le mai trăgeam o palmă și nu numai una. O palmă nu strică. Un elev care a emigrat în Germania, unde a făcut mare carieră, a venit să mă vadă și mi-a spus: Am fost întâi la dl profesor Farkas, că el mi-a dat două palme, iar dl profesor doar una!

Acum, când redactez articolul despre acea după-amiază de acum aproape 8 ani, gândul mă duce la povestirea lui [Bernhard Rothenstein](#) care evocase o întâmplare semnificativă în acest context. Iată textul:

Lecția de neuitat a Profesorului Frucht

Era prin 1942 - 1943. În cadrul Liceului Israelit funcționa un Cerc Cultural. Ne întâlneam săptămânal, în sala festivă de lângă Templul din Fabric, elevii prezentând operele lor literare sau scurte eseuri despre lecturile lor. Eram sprijiniți de profesorii Frucht, Kardos, Hauben și Kuhn. Într-o sesiune a Cercului, prezentam în sistemul de teatru radiofonic piesa autorului german Ernst Toller cu titlul "Hinkemann". Piesa are un profund caracter pacifist, prezentând suferințele unui om întors de pe front, invalid și traumatizat sufletește. La un moment dat, pe una dintre ferestre a pătruns un bolovan, care din fericire nu a rănit pe nimeni.

În acel moment, Profesorul Frucht a sărit de la locul său, ieșind în mare viteză din sală. După nu multă vreme s-a întors, ținând de guler un elev de la liceul Banația (temutele șepci roșii). L-a legitimat și i-a explicat că cei din sală auziau piesa unui autor german, dușman convins al războiului în care și mulți nemți mor, după care i-a dat drumul să plece.

Scenele din acea după-amiază mi-au revenit de multe ori, gândind că pe lângă filozofia învățată de la Profesorul Frucht, am învățat și o puternică lecție de viață, de neuitat: **Capul sus!**

Ne întoarcem la măsuța din salonul poetului care povestește cu vervă.

Să vă povestesc cum am devenit evreu. Când eram mic, m-au învățat că eu nu sunt evreu, ci ungar, de religie mozaică. Așa se considerau mulți pe atunci. Deci eram maghiar și ca religie evreu. La școală m-am simțit bine, dar în pauze, în curte, mă loveau, ma îmbrânceau. Eram singurul evreu în clasă. Aveam un singur prieten care mă apăra, Pavel Dan, care mi-a rămas prieten o viață întreagă. A devenit scriitor, poet. Apoi au venit altele, războiul, Auschwitz.

Obişnuiesc să spun că o doamnă bătrână a venit de multe ori la mine în vizită. Cunoașteți piesa lui Dürrenmatt, "Vizita bătrânei doamne"? Ei, doamna mea purta un alt nume, eu i l-am dat: Madame de l'Histoire. De multe ori m-am întâlnit cu ea și așa am devenit evreu. De la ea am învățat că sunt evreu. Dar fiecare învață altceva din istorie. Profesorul spune un lucru și fiecare înțelege altceva. Unii s-au întors din lagăr și ziceau: Urăsc pe unguri, păcat că nu vorbesc altă limbă, mai bine aș lătra! Alții au vrut să dispară, nu voiau să fie evrei.

Ați fost atras de idealul comunist sau cel sionist? De ambele? Da, da, de iudeologie (zsidológiába hittem), nu de ideologie! Râde. Mergeam cu comuniști ilegaliști să adun lucruri pentru Ajutorul Roșu. Mulți au crezut, intelectuali evrei, bogătași. Marxismul era Biblia lor, au învățat-o pe de rost, iar cu fanaticii nu poți discuta. Promisiunile erau frumoase, nu știam că totul este o utopie. Se rezolva sărăcia, șomajul nu exista. Era soluția pentru problema evreiască. La Cluj am fost și într-o organizație sionistă, eram convins că în Israel va fi un regim socialist și am fost consternat să aflu că în Israel nu e socialism.

Hai să citim poezii! Să va fac să râdeți! Nu-mi place când fetele se plictisesc.

Am răsfoit prin volumele de poezii, am citit epigrame și poezii, printre care "Stop-cadru la Veneția" (vezi mai jos) și, din vorbă-n vorbă, **despre dragoste și despre a fi un gentleman.** Cunoașteți bancul cu un gentleman? S-a întâmplat în Anglia, într-o noapte furtunoasă. Un călător nu avea unde să doarmă și a fost nevoit să bată la ușa unei căsuțe. Îi deschide o femeie tânără. "Permiteți-mi să dorm aici!" "Îmi pare rău, nu se poate, nu am camera separată". "Nu face nimic!" "Dar nu am decât un singur pat". "Eu sunt un gentleman"! "Atunci să punem măcar o scândură între noi". A doua zi dimineață, femeia zice: "De gentleman sunteți un gentleman. Dar să nu fiți în stare să treceți peste o scândură?!"

De multe ori a trebuit sa spun "Nu" si am știut să spun Nu. Dar cui, în primul rând? Mie însumi!

Poeziile sună atât de modern și sunt de actualitate. *Îmi place concizia. Nu am încercat să fiu modern și nici să fac paradă de cunoștințele mele care sunt ca un pârau subteran care nutrește din adâncime, trece prin diferite straturi, dar rămâne discret si invizibil.*

Noi simțeam cum ne potopea oboseala, dar Anavi era proaspăt și vesel. Mi-a spus lucruri pe care le port în mine ca un bun prețios. "Știam că vom avea o discuție interesantă. V-am văzut la București la teatru, am schimbat câteva cuvinte. Și de băiatul matale îmi amintesc, când la 5 ani ședea pe genunchii bunicului si mereu punea întrebări. Iar acum vă dau o carte. Nu scăpați ieftin!" Și mi-a scris o dedicație care până azi are efect de balsam.

Ne-am luat rămas bun cu duioșie și recunoștință, înclinându-ne în sinea noastră în fața omului și poetului Anavi Ádám. În februarie următor, trei zile înainte de sărbătorirea centenarului, a adormit pe veci. Nu pot să uit strigătul de durere din New York al lui Kurti Plohn:

*Meghalt Piffta! A mi Piftánk... A sinhajlito vasdorongok Piftája. Az utolso Mohikán...
A murit Piffta ! Piffta al nostru... Piffta, cel care îndoia fiarele. Ultimul mohican...*

Getan kemmonu
kedos veselőgem nek
ari kindelt belőtem
vok olyan apróság
életemről, gondolatok
délutáni, a mielő
addig másképp soha
nem mondtam.

Én nem tudom
erőst irántalpa
könyvet.
Faján horraim, az
mai és is, de szerintem,
mert más napok
tan a legfeljebb
látó ságtól a
balivót.
Nem tette l'öblen
punitam
Anavi Ádám
Temesvár -
2008. 09.

Pentru G.N., oaspetelui meu drag, care a știut să scoată din mine multe amănunte despre viața și gândirea mea pe care nu le povestisem nimănui. Mulțumesc! Să revină, dar să se grăbească, pentru că am primit deja invitația de la autoritatea supremă.

O îmbrățișez cu drag și o pup,

Anavi Ádám

Timișoara 9.05.2008

SŰRÍTETT VIDÁM BALLADÁK

A NEMLÉT LÉTE

- Hogy Ön létezik, nem is látszik.
- Ez az én létem! - szölt Hiánycikk.

TÖRPEBÁNAT

- Hogy ő a törpe: ez a törpebánat.
Az óriásénál is óriásabb.

NAPÓLEON POLOSKÁJA

- Megcsípte s hangoztatja fennen:
- Egy császár vére kering bennem!

STRESSZ

- Elkopsz köszörű, attól félek.
- Amikor kopok, akkor élek.

Anavi Adam/Francisc Frucht/Pifta, cu Getta Neumann

Cu Luciana Friedmann

VELENCEI MOZZANAT

(1938)

Fekete ingek meneteltek,
s bárdnyelek vesszőnyalábban,
Ő mellettem ült és lelkesen
nekik tapsolt a gondolában.

Szöke volt, nagylábú és büszke
viszamenőleg kilenc ágra,
a feldobott fajbörze-kincsre,
a kék szemre, fajtisztaságra.

De megingott hitében mikor
mindketten in Hotel gelandet,
végül aztán ich habe sie
szabályosan rassengeschandet.

ÚTÓIRAT

ólvasó, ki ezt nem érted,
ne törj ki ezért dühös lázban.
Ő felfedezte titkom – és én
szabályosan megfajgyaláztam.

STOP-CADRU LA VENETIA

(1938)

Negre cămăși, în pas greu, cântă;
au fascii care,-n calda oră
pe cea de lângă mine-o-ncântă,
încât salută din gondolă.
Ochii glăuci, păr blond, piciorul – mare;
acțiunile-i tot cresc la bursa
cutărui sânge pur, ce-și are
cu nouă spițe-n urmă sursa.

Credința i se sterpezi
doar pe-nserate când, gelandet
la un hotel, ich habe sie,
de-a binelea, rassenschandet.

P.S.

Dacă,-n citit, v-a supărat
germana-mi, tălmăcirea iat-o:
ea, taina mi-a deconspirat,
iar eu am impurificat-o.

NAPÓLEON POLOSKÁJA

Megcsipte s hangoztatja fennen:

- Egy császár vére kering bennem!

Ploșnița lui Napoleon

Mușcându-l pe-mpărat de-o fesă,
ploșnița crede-se prințesă.

A BOMBA DILEMMÁJA

A robbanás igazi létem.
Hogy maradhatnék mégis épen?

Dilema obuzului

Sa mă fac țândări, înțeleș;
dar aș rămâne și întreg.

Traducerea: Ildikó Gabos și Șerban Foartă